

T É L I S Z É L

Irta: KOVÁCS KATONA JENŐ

Az idő nyilvánvalóan semmibe veszi a naptárbeli Herschelt, nem törődik Lika bácsival, aki a sor közelében égi jelekből jósolgat az idő iránt élénkén érdeklődő cigányoknak, sőt úgy látszik a patikussal sem, aki pedig a helység egyetlen birtokában levő légsúlymérője alapján tudományosan meteorologizál. Hisz most valamennyiük szerint csendes, enyhe idő lenne esedékes s egy héttel előbb még Lika bácsi paraszti pesszimizmusa is alig merészkedett egy kis fagyig. Ezzel szemben a patak jége jóideje recsegő fagyban hizik, hogy a mézárós, bár még egyáltalán nincs itt az ideje, mindegyre léket vágat, vajjon nem elég vastag-e s a szél is negyedik napja szántja a havat, zörgeti a kunyhók eresztartó oszlopai között csonttáfagyott rongyokat és szikkasztja az emberek velejét.

Északról jön, a síkság felől. Legelőbb a falu határát jelző jegenyefasort suhogtatja meg, aztán erősebben nekilendül s ledobálja a Graueck tanya kőoszlopos, vadonatur kocsiszinjéről a kupáscserepeket.

— Gázemberek — szisszen fel Graueck a párás ablaknál, de nem lehet pontosan tudni, kire gondol. A hanyag cserepezőkre, az erdőtolvajokra, iszákos feleségére, az adóhivatalra vagy ép a zsidó ügyvédre, akihez a kiegyenlíthetetlené dagadt ügyvédi költségek fejében végülis minden fajlemélet ellenére kénytelen lesz hozzáadni lányát s aki most is idegesítő otthonossággal járkál fel-alá a szobákban, halkán füttyörész s ügyetlen kézzel néha rácsap a zongora billentyűire.

De a szél ezóta már a csordakut gémjének különceit rázza a völgyben s vijjogva szalad végig a vasutmenti telefondrótokon. Nekirohan a szőlőhegyeknek, kutat a csupasz karók között, aztán visszafordul s dühében beszőrja porhóval a dombalatti falvakat. Emitt a reformátusok pufók templomtornyán nyikorgatja meg a pléhkakast, odébb alattomosan befúj a hegyoldali pincékbe borfejtés ürügyével pityizálgatni szálingozó svábok kabátja alá. Végigfut a patak jegén, összeveri a partmenti fűzfabokrok vesszejét s átfúj a rét tömzsi, magános vadkörtefáinak sűrű koronáján. Száraz akáctermést és keshedt zszindelytetőt csörget a bekerített baromvásártéren, ki-be verdesi közepén az elavult választási jelekkel telemázolt cédulaház deszkatábláit, melyek mögött az öreg Zahorec dűnnyögve illetgeti egymáshoz cérnakarikáit és különös, magafaragta emeltyűrendszerét, hogy végül az örökmozgóval ajándékozhasza meg méltatlan társadalmát.

— Nana! — figyel fel nagyritkán egy-egy erősebb csapódásra, miközben gyerekké aszalódott felesége és posztópapucokban ténfergő kölykei majd bebujnak a szoba langyos tüzelőjébe, a szélfuvásnak mozdulatlanul ellenálló zsalugáter azonban, nyilván hasznossága miatt, nem ragadja meg feltalálói képzeletét.

Aztán a szél hip-hopp, az eperfákkal szegélyezett nyilegyenes országúton terem. Kajánul gyötri a gyümölcsösök didergő borzos lovacskaít, kékes-vörösre marja a gyékényfedél alatt kuporgó, gombóccá öltözött asszonyok arcát és megtáncoltatja a fát fuvarozó szamarasokat. A templom körüli fenyők mezei portyára indult varjulégióját mozdulatlan

szárnyakkal usztatja, hintázza hullámzó hátán a palaszürke ég alatt, fül-siketítő károgásukat hol elkapja, hol menydörgéssé erősíti, játszik velük, mint labdával a gyermek.

Ficánkol, nyugósen forgolódik, szük neki a völgy, neki-nekirugaszkodik, tágitja, feszíti a lusta, makacs dombokat és vele feszül a látóhatáron minden. Már ott kujtorog a falu alatt. Betömi hóval a patakmenti vályogvető gödröket, a rét szélén körülszaglássza az öreg Onuczán magános portáját, belepakaszkodik a magas patakparton riadtan lapuló putrik fedelébe, rossz pléhfazekakból vagy sárral bevert napraforgókóróból tákolt kéményeikbe visszafujja a nedves tűzrevaló nehéz füstjét és bevinyog ablakréseiken. Majd átbujik a magas vasuti hid gerendái alatt, felszalad a lejtős Kishajduváros uccán, neki egyenesen a szolgálórság tojásalaku címtáblájának.

A hosszú főuccán azonban alig talál valakit. Mindössze lenn a hajlásban, a félkáváig jégbefagyott községi kutnál kinlódik ügyetlenül bukdácsolva egy lány és szellős öltözetében, fejét leszegve Tóth, a borbély igyekszik a csendőrségre borotválni. Dühösen szorongatja hóna alatt koszos táskáját s csukott szájjal elkeseredetten szidja az Istent, akire jelenleg a szél, de főleg a törzsörmester szakállának kiserkenése miatt haragszik.

Pedig, amit átkoz, már szinte csak kedélyesen évődő fuvalom az istentelenül visongó, dörmögő, vijjogó és bömbölő éjszakai szélvészhez képest. Az egész keleti ég alján aranyosan feszülő hideg felhősíkok között küszködik már a nap, úzi, hajtja belőle a boszorkányokat, elátkozott lelkeket s az ördögöt, akik vele kacagtak és romboltak egész éjszaka, nem kimélve sem embert, sem az államvasutakat. Ugy, hogy például Varga, a vasuti őr haszontalanul erőlködik most a bakterház özönvíz előtti telefonkészülékével s hallózza veresre nyakát a beszélőig való ágaskodás közben, a vasutat őrző daliás gárdából a Juhász tanya alatt három szép pózna hősi halált halt az éjszakai viaskodásban.

A komisz reggeli időben, vastag utibundába burkoltan, szőröcsizmás lábait jól a szénába ágyazva Peri ur, a fatelep igazgatója szalad végig a falun könnyű futószekerén. Karfelemeléssel viszonozza Löwinger Náci köszönését, aki a nyitott boltajtóban áll s nem tudni mi okból, ugylátzik szellőzteti mocskos, de jólmenő üzletét. Viszont gazdaságosan csak fejét bölintja a szalutáló bakternek, aki eredménytelen kornyikálás után végülis kiállt az őrház elé s onnan lesi, hogy az esedékes tehervonat feltűnjön a cigánysor melletti kanyarodónál, mert erről a sorompók lezárása miatt okvetlenül tudomást kell szereznie.

Közben alig negyedóra alatt hirtelen megélenkül az ucca is. Irdatlan kucsmákban, alfelük táján lötyögő vászontarisznyákkal pirosképfi gyerekek szálingóznak az iskolába. A pillanatnyilag a község házára tartó, de főnöke szerint végülis okvetlenül a delirium tremenshez érkező körorvosi altiszt fekete bőrkabátja csak pár percre tűnik el a piaci korcsma ajtajában s lejjebb, a puderrel és pomádéval gondosan kikent postamester is kiköti hivatala uccai szárnyasajtáját. A szél párás tehénbögést és izgága disznóvisitást tépdés, Löwinger Náci és konkurenciája több, mint egy negyedórája néznek farkasszemet egymás boltajtájával, sőt lengyeladrágos pipaszár lábaival Gegő ur is felérkezett a piac térre s behuzott nyakkal olyan fontoskodva vizsgálja a gyógyszerár hőmérő-

jét, mintha a hőmérséklet döntené el, melyik kereskedés rizseszsákján üti el délig az időt — csak, mintha az éjjel egytől-egyig elpusztultak volna, a cigánysoron nem mozdul senki.

A hófuvásos, szűk cigányuccán közismert barna cserépszilkéjét szorongatva csak Kocsorváné bukdácsol tanácstalanul és egyengeti a havat hosszú, seszinű szoknyájával. Még sötétben indult el a dombról s itt most szokás szerint jó üzletet szeretne csinálni a fazekába utközben összekoldult kétliternyi kukoricaliszttel és három gyanus tojással. Egészen átfázott s a cudar szél talán még szörnyűségekkel zsufolt történeteinek hőseit, a derék erdei rablókat, lólábú vőlegényeket és hiszékeny szépleányokat is mozdulatlaná dermedtette fejében. Szélvédte szegletek után kutat, pislogva figyeli a ferde kéményeket, hol száll ki a füst, de csak a tollasodó s konokul a szegényparasztok felé tájékozódó félvér Csillagvizsgálónál gyanítható ilyesmi, ott viszont most, maga előtt sem egészen tisztázott körülmények folytán aligha van keresnivalója. Kapóra jön hát a vackából kilépő Hazug Béla mögött nyitva maradt ajtó, kinek feleségéhez így anélkül lehet besurranni, hogy a kontras észrevenné és korholná a korai vendégeskedés miatt.

Hazug Béla frissen, tagjaiban még az éjjeli meleggel, a sor végére igyekszik. Legényes menetelése azonban egyszerre oda lesz, amint két kunyhó között oldalról kapja a dögtér felől áramló szél s ezer túsúrásként arcába csapja a kemény hőszemeket. Mintegy varázsütésre meggörbül, mellreszegett fejjel s katonai rangjához is egészen méltatlanul bukdácsolni kezd a térdig érő hóban. Elkedvetlenedve tépi le ajkáról a sár- ga, élettelen cigarettacsutkát és sértődötten huzza szemére sapkáját. Testét a két kiskabát és másfél nadrág, nyakát a vörös keszkenő még csak védének, a postamester kiszolgált sárcipője azonban jogos aggodalommal tölti el, ugylátszik, hiába gyömöszölte bele a kapcát s kötözte spárgával, alighogy elindult, máris siralmasan szotyog. A kellemetlen körülmények ilyen halmozódása elől legszívesebben meghátrálna, ha ő is, Gágyó is nem nedves fűzfatuskókkal fűtenének már harmadnapja az asszonyok szája is nem járna folyton.

— Hát nem jön? — szól be aztán szinte sértődötten Gágyó kunyhójába, melynek nyitott ajtaján tódul ki a vastag füst s a tárgyak szürkés bizonytalanságba vesznek belsejében. Az asszony és leány még hajnalban megfutottak a füst elől, csak Gágyó maradt otthon s kinlódott kötelességtudóan a fűtőberendezéssel.

— Mit csinál ott? — kérdi ismét Hazug Béla érdektelenül, csak éppen, mert a gazda különös módon valahonnan fentről morog s a falhoz huzódik közben, hogy ne érje annyira a szél.

— Tapasztom ezt az ízét — szuszogja valamivel érthetőbben Gágyó. Pár másodperc múlva azonban csapzott bajszával, kezeit dörzsölve, már a féllábszárig érő hóban totyog fényesre olajozott csizmáival, fejcsoválva figyeli a háztetőt, majd leverten bevonul a kunyhóba, melynek ajtaján csípősen gomolyogva változatlanul tódul ki a füst.

— Hova tették? — motyog odabent. — A fene egye le a kezüket, hogy egye le még máma. Hova tették? — Végül csillogó vörös szemekkel mégis feltűnik, amint bársonygalléros, lötyögő nagykabátja alatt ép nadrágszijába akasztja a rövid fejszenyelet.

— Aztán szedje a lábát, mert hideg van — mondja miheztartás vé-

gett Hazug Béla s úgy megindul, hogy apró, görbe lábaival alig bírja követni a másik.

Előbb csakugyan felfrissülnek, ahogy pajkosan, csiklandozva átjárja rongyaikat a szél, de a hideg csakhamar megállapodik Hazug Béla kiálló lapockáin, rácsavarodik Gágyó térdeire és kocsonyává fagyasztja izületeit. Annyira, hogy a sorompónál már vacog a foguk és se látnak, se hallanak. Hiába integet és kiabál utánuk Náci a boltlépcsőről, erőltetett menetben, süketen huznak el a biztos paklidohány mellett. Amint a házak közül kiérnek meg éppen mintha megbolondult volna. A szél neki-vadultan futkároz a hóból meredező, elfeketült kukoricacsutkák fölött s vörösén káprázó szemeik előtt nemcsak a kinjukban táncoló szamarasok ugrándoznak már, hanem az utszéli eperfák is, sőt jóparazsu, száraz galyaival és orozásra kiválóan alkalmas cserjéivel, mintha maga a domb is egyre távolodna. A reggeli nap nyomtalanul elenyészik a nehéz, szürke felhők alatt mire nagysokára, a szembeszéllel való keserves tusakodás után szipogva, dermedten és elharapott adjonistennel beesnek az öreg Temjánhoz a domb alatt, megmelegedni.

Bár általánosan ismeretes, hogy az öreg Temján megbecsüli a szegény embert, maga Gágyó is nem egyszer kapált már neki harmadában, öltözetük alól árulóan kimeredő fejszéikkel azonban a kegyetlen hideg ellenére sem szívesen teszik tiszteletüket nála. Akárhogyan is, öt hold földje szomszédos a Graueck erdővel, aztán hátha a birtok is olyan közel hozza egymáshoz az embereket, mint a szegénység s egy szép napon az öreg Temján csak megállítja az ezredest, amint az erdő szélén hűmögve verdesi csizmaszárát a kutyakörbáccsal s kiadja neki a cigányokat. Erről persze nem beszélnek, csak hosszan, bizonytalankodva tisztítják lábbelijüket a szellős tornácon, melynek végén néhány csó disznek felkötözött vörös kukoricát verdes a menyezethez a megvadult idő. A gazdát ingben-gatyában, mezitláb találják. A tüzhely előtt ül, a parazsat nézi és annyira nem érdeklik a belépők, hogy köszönésüket sem fogadják. Felesége kóccal piszmoz az ágy végénél, a gyerekek meg a két ablak közötti karosládán majszolnak valamit egy csuporból.

— Az erdőre mentek — mondja az öreg nagysokára, kijelentésszerűen, hogy a cinkosságnak még a gyanuját is kerülje, miközben a cigányok gémberegett tagjaikat huhogva melengetik a tüzhely fölött.

— Egy kis galyat visziünk, megfagyunk ebben a piszkos időben — válaszol Gágyó kelletlenül s hanghordozással igyekszik leplezni a nyilván fennforgó lopási szándékot.

— Hát hideg van — intézi el a gazda és rájuk se néz.

Pedig, amint a meleg kissé átjárja tagjaikat, egyre inkább otthon érzik magukat. Hazug Béla halk, illedelmes torokhangon dicséri a meleget, nyujtózkodik, cigarettát sodor, Gágyó is pipája után mutat s egykettőre megtöltenék rossz dohányuk füstjével a szobát, ha az asszony nem épp most szánná meg őket.

— Egyetek — mondja s egy tálban néhány merőkanál sóbanfőtt szemeskukoricát tesz eléjük a gyerekekéből.

Gágyó azonban meglepetésszerűen készülődni kezd. Talán a gazda szótlansága idegesíti, hogy szokása ellenére rá sem gyújt, csak egy kis bagót kotor elő s némajelekkal noszogatja indulásra Hazug Bélát, aki telemarokkal tömi magába a kicsattant, meleg kukoricaszemeket. Amint

azonban fogy a kukorica s egyre mélyebben kell minden szem után kutatni a savószínű lucsookban, nem tehet mást, kényszeredetten ő is megigazitja derekán a spárgát, lehuzza sapkáját és szerényen lapulva elköszönnek. Elmaradhatatlan hálájukat is csak a rosszul záródó külső ajtónál nyilvánítják, melyet gyengéd aggályoskodással minél jobban be szeretnének zárni maguk után.

A kert végén gyorsan átlépik a rozzant sövényt s egymás nyomában lépésről-lépésre felszabadultabban loholnak az irtás felé. Akár bekötött szemmel is futhatnának, olyan ismerős számukra a környéken minden, a nyítt szegesdrótkerítés, az alacsony kőkénybokrok, távol a szürkéslila falu, sőt most már a fák között gyerekesen kergetőző szél is.

VIGYÁZZ, ANYÁM...

Irta: BERKÓ SANDOR

*Vigyázz anyám, ha jő a lompos este
s aludni tér, fáradtan, gyöngye tested,
fordítsd meg kétszer a kulcsot a zárban
és nyomd le többször is a rézkilincset,*

*típegj körül a fehér butorok közt:
az ágy alatt s a kajlalábú szekrény
mögött imbolygó rémek leskelődnek;
s a kép a falon mért lóg olyan ferdén?*

*Jaj, jól vigyázz, az ivólámpák nem égnek,
a szűk uccákon gyilkosok lapulnak,
megtépázzák bokádig érő inged,
büszös testtel párnáid közé bujnak,*

*papucsodban kísértetek csoszognak
s egy öregasszonyt ki védene itt meg,
mikor az égen gépmadarak usznak
s a tág mezőkön halottak fekszenek?*

*Ki gondol rád, anyám, a furcsa éjben?
Talán csak én, szép szőke lányaiddal,
a toronyór pupját vakarva szundít
s a hegyeken túl messze még a hajnal.*

*Préseld puhán ősz fejedet a párnák
ráncaiba, im, éjjél közeleg már, —
ha föléd hajlik a kos-szarvu sátán,
ne mozdulj, tégy úgy, minthogyha aludnál.*